

เปรียบเทียบรามายณะฉบับวาลมิกิ กับรามจริตมานัสของตุลสีทาส

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์
ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม
ราชบัณฑิตยสถาน

บทคัดย่อ

เรื่องวีรกรรมของพระรามคงเล่าเป็นนิทานมุขปาฐะมาก่อน พระรามอาจเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ แต่เรื่องราวของพระองค์ที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันอยู่ในรูปวรรณกรรมมหากาพย์ ซึ่งยกย่องพระรามว่ามีคุณลักษณะดุจดั่งเทพเจ้า เป็นพระวิษณุอวตารมาปราบมารที่ชั่วร้าย คือ ราวณะ วรรณกรรมเล่าเรื่องวีรกรรมของพระรามที่สำคัญมากในอินเดีย ได้แก่ รามายณะ ของวาลมิกิ และ รามจริตมานัส ของตุลสีทาส สันนิษฐานว่า รามายณะเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑ ส่วนรามจริตมานัสแต่งเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๒ รามายณะแต่งเป็นร้อยกรองภาษาสันสกฤต ส่วนรามจริตมานัสเป็นร้อยกรองภาษาพื้นเมืองภาคเหนือ (ภาษาฮินดีท้องถิ่น) ที่คนพื้นเมืองเข้าใจได้ดีกว่าภาษาสันสกฤตซึ่งถูกกลืนเพราะอินเดียถูกชาวมุสลิมครอบครอง จึงนิยมใช้ภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาทางการแทนที่ภาษาสันสกฤต เนื้อหาของรามายณะและรามจริตมานัสคล้ายคลึงกันในเรื่องหลัก แต่มีรายละเอียดต่างกันไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพาลกัณฑ์และอุตตรกัณฑ์ พาลกัณฑ์ของรามายณะจะมีเรื่องนำที่ต่างไปจากพาลกัณฑ์ของรามจริตมานัส ในอุตตรกัณฑ์ รามายณะมีเรื่องเนรเทศนางสีตาและนางสีตาเสด็จไปอยู่กับแม่พระธรณี แต่รามจริตมานัสเห็นว่า รามราชย์เป็นยุคทองที่ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีเรื่องเนรเทศสีตาและแม่พระธรณี เรื่องจึงจบลงด้วยดี ส่วนยุคกัณฑ์ในรามายณะเรียกชื่อต่างออกไปว่าลัทธิกัณฑ์ในรามจริตมานัส ในแง่การตีความว่าพระรามเป็นใครนั้น รามายณะเห็นว่าพระรามเป็นมนุษย์ที่มีความดีงามเป็นเลิศ ถึงแม้บางแห่งจะกล่าวว่าเป็นอวตารของพระวิษณุ แต่รามจริตมานัสจะเห็นว่า พระรามคือวิษณุอวตารหรือพระเป็นเจ้าที่มนุษย์ควรมอบความภักดีสูงสุด ตูลสีทาสเรียกกัณฑ์ทั้ง ๗ ว่าบันได ๗ ชั้นลงไปสู่ความยิ่งใหญ่ลึกซึ้งของพระรามซึ่งเปรียบเสมือนทะเลสาบ การที่ตุลสีทาสระบุไว้ในรามจริตมานัสว่า วันที่เริ่มแต่งตรงกับวันประสูติของพระราม เป็นวันที่ดวงดาวโคจรมาอยู่ ณ ที่เดิมเมื่อครั้งพระรามประสูติ จึงเชื่อกันว่า พระรามอวตารมาเป็นเรื่องรามจริตมานัสเพื่อช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ และตุลสีทาสก็คือวาลมิกิกลับชาติมาเกิด ตูลสีทาสจินตนาการไว้ว่า กลียุคเป็นยุคแห่งบาปทั้งหมด แต่บาปนี้จะถูกเผาผลาญโดยรามจริตมานัสซึ่งทำให้ทั้งโลกนี้และโลกหน้าดีขึ้น การที่เรื่องพระราม ๒ เรื่องนี้แตกต่างกันก็เพราะเขียนขึ้นต่างสมัยในบริบทที่ต่างกัน รามจริตมานัสแต่งขึ้นในสมัยที่ชบวนการกัณฑ์กำลังแพร่หลาย เพื่อต่อต้านการครอบงำของศาสนาอิสลาม เรื่องนี้จึงเน้นความภักดีต่อพระเป็นเจ้าพระองค์เดียว คือ พระราม เพื่อโน้มนำให้ชาวอินเดียยึดมั่นในศาสนาดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวอินเดีย และขณะเดียวกันก็มีกำลังใจที่จะกระทำความดีและต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ในสมัยใหม่ ชาวอินเดียที่เดินทางไปตั้งถิ่นฐานในต่างประเทศมักนำหนังสือรามจริตมานัสติดตัวไปด้วยเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หลังอินเดียได้รับเอกราช ภาษาฮินดีใช้เป็นภาษาทางการภาษาหนึ่งของประเทศ รามจริตมานัสซึ่งแต่งเป็นภาษาที่พัฒนามาเป็นภาษาฮินดีจึงเป็นผลงานที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งขึ้นในปัจจุบัน

คำสำคัญ : มหากาพย์รามายณะ, รามจริตมานัส

ความนำ

เรื่องวีรกรรมของพระรามอาจเล่าเป็นนิทานมุขปาฐะมาก่อน และอาจเป็นเรื่องจริงในประวัติศาสตร์ดั่งที่ชาวอินเดียมักเชื่อกันเป็นส่วนใหญ่ ในอนุทวีปอินเดียมีเมืองเก่าแก่ชื่ออโยธยา เมืองนี้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นไฟซาบาด (Faizabad) ในสมัยจักรวรรดิमुคัล (Mughal Empire) ซึ่งชาวอังกฤษเรียกเพี้ยนเป็น โมกุล ปัจจุบันเมืองนี้กลับมาใช้ชื่อเดิมคือ อโยธยา ชาวฮินดูเชื่อว่าพระรามประสูติที่นี่ ตรงบริเวณที่จักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์มุคัล คือ พระเจ้าบาบาร์ (Babar) หรือบาบูร์ (Babur) ทรงสร้างมัสยิดบาบารี (Babri Mosque) ไว้ตรงโบสถ์พระรามซึ่งถูกทำลายไป ชาวฮินดูหัวรุนแรงได้บุกเข้าทำลายมัสยิดนี้ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างชาวฮินดูและมุสลิมในอินเดีย อันนำไปสู่การจลาจลและชนฆ่าซึ่งกันและกัน ดังนั้น แม้คนไทยเชื่อกันว่าเรื่องรามเกียรติ์นำเค้าเรื่องมาจากนิยายอินเดีย แต่ควรต้องรับรู้ว่าชาวอินเดียเชื่อว่าเรื่องพระรามเป็นเรื่องจริง มิใช่นิยาย

เรื่องของพระรามในอินเดียที่ถือว่าสมบูรณ์ ไพเราะ และศักดิ์สิทธิ์คือ มหากาพย์รามายณะ (The Ramayana Epic) ซึ่งฤๅษีวาลมีกีเป็นผู้รจนาเป็นโคลงในภาษาสันสกฤต

แต่ละโคลงหรือบทมี ๔ บาท ในพาลกัณฑ์ซึ่งเชื่อกันว่าแต่งขึ้นหลังกัณฑ์ที่ ๒-๖ ระบุว่ารามายณะซึ่งมีทั้งหมด ๒๔,๐๐๐ โคลง^๑ เป็นอาทิ กาวยะหรืองานกวีนิพนธ์ชิ้นแรกของโลก ที่จะยืนยงตราบเท่าขุนเขาและทะเล^๒ มหากาพย์นี้เล่าเรื่องพระรามผู้ทรงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เป็นอวตารปางที่ ๗ ของพระวิษณุ รามายณะถือเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์รองจากคัมภีร์พระเวท และแต่งขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑

นอกจากมหากาพย์รามายณะจะเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาฮินดูแล้ว ยังเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่า มีเรื่องราวที่เป็นคติสอนใจและมีเนื้อหาจับใจคนทั้งหลาย จึงมีกวีนำมาแต่งเล่าใหม่เป็นภาษาพื้นเมืองในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในอินเดียและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพราะภาษาสันสกฤตเป็นภาษาสูง เข้าใจยาก ไม่ใช่ภาษาที่สามัญชนใช้พูดกัน ถ้าจะให้สามัญชนฟังรู้เรื่องก็ต้องใช้ภาษาประจำภูมิภาค เช่น ภาษาเบงกาลีในแคว้นเบงกอล ภาษาทมิฬในแคว้นทมิฬนาฑูทางใต้ของอินเดีย ภาษาอัสสัมในแคว้นอัสสัม ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีรามายณะ ฉบับภาษาไทยเรียกว่า รามเกียรติ์ ภาษาเขมรเรียกว่า เรียมเกร์ และภาษามลายูเรียกว่า หิกายัตศรีราม เป็นต้น

ในบรรดรามายณะฉบับต่าง ๆ เช่นที่กล่าวมานี้ มี ๒ ฉบับที่สำคัญและมีอิทธิพลมาก ได้แก่ รามายณะฉบับวาลมีกีในภาษาสันสกฤต และ รามจาริตมานัส (Ram Charit Manas) ของตุลสีทาส (Tulsidas) ในภาษาอาวดี (Awadhi) หรือฮินดีท้องถิ่น (Hindi dialect) ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองที่ใช้กันในอินเดียเหนือ ต่อมาพัฒนามาเป็นภาษาฮินดี (Hindi) รามายณะฉบับวาลมีกีสำคัญมากเพราะเป็นฉบับดั้งเดิมที่ให้แรงบันดาลใจแก่กวีผู้แต่งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน แต่ไม่ค่อยแพร่หลายไปยังมวลชนเพราะใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษายากพราหมณ์ ปราชญ์ทางศาสนาและปรีชญา นักวิชาการและชนชั้นสูงจึงจะอ่านเข้าใจ ดังนั้น ขณะที่อินเดียตกอยู่ใต้อำนาจของชาวมุสลิมสมัยจักรวรรดิมุคัล กวีตุลสีทาส (ราว พ.ศ. ๒๐๘๖-๒๑๖๖) ก็ได้รับจนาเรื่องรามายณะเป็นภาษาพื้นเมืองที่ใช้กันมากทางเหนือ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า รามจาริตมานัส เพื่อให้ชาวฮินดูอ่านเข้าใจและใช้เป็นเครื่องจรรโลงใจยามตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอิสลามจะได้ไม่ทิ้งศาสนาดั้งเดิมของตน

การที่กวีเขียนเล่าเรื่องเป็นอีกภาษาหนึ่ง ย่อมมีการปรุงแต่งสอดใส่จินตนาการของกวี และการตีความที่อาจแตกต่างไปจากเรื่องเดิม จึงควร

^๑ Makhan Lal Sen, *The Ramayana of Valmiki* (New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers, 1972) p. 7.

^๒ เรื่องเดิม, หน้า ๖.

นำรามายณะของวาลมิกิและรามจริต-
มานัสของตุลสีทาสมาศึกษาเปรียบเทียบ
เพื่อกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจใน
วรรณกรรมทั้ง ๒ ชิ้นนี้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
ความแตกต่างของยุคสมัยที่แต่ง
ภาษา เนื้อหา การตีความทางศาสนา
การตอบสนองของความต้องการหรือ
ความจำเป็นของยุคสมัย ปัจจัยเหล่านี้
ล้วนมีผลต่องานวรรณกรรมทั้งสิ้น

สมัยที่แต่ง

ไม่มีคำตอบแน่นอนว่ารามายณะ
ฉบับวาลมิกิแต่งขึ้นเมื่อใด มีแต่การ
สันนิษฐานว่าเขียนลงเป็นลายลักษณ์
อักษรประมาณพุทธศตวรรษที่ ๙
ก่อนหน้านั้นอาจเป็นวรรณกรรม
มุขปาฐะที่เล่าต่อ ๆ กันมา อย่างไร
ก็ตาม รามายณะฉบับวาลมิกิถือเป็น
วรรณกรรมที่เก่าแก่มาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง อโยธยากัณฑ์ อารัณยกัณฑ์
กฤษณินทรกัณฑ์ สุนทรกัณฑ์ และ
ยุทธกัณฑ์ ส่วนกัณฑ์แรกคือ พาล-
กัณฑ์ และกัณฑ์สุดท้ายคือ อุตตร-
กัณฑ์ อาจแต่งเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา
อาร์.ซี. มาจุมดาร์ กล่าวว่า รามา-
ยณะ มิได้แต่งโดยกวีคนเดียว หรือ
เป็นผลงานของยุคสมัยเดียว แต่มี
การต่อเติมปรับเปลี่ยนในสมัยต่อ ๆ
มา^๑ รามายณะของวาลมิกิฉบับที่
รู้จักกันในปัจจุบันอาจเป็นฉบับที่
เขียนลงเป็นลายลักษณ์เมื่อประมาณ

พุทธศตวรรษที่ ๙ หรือที่ ๑๐ แต่
ต้นฉบับเดิมคงมีอยู่หลายศตวรรษ
ก่อนหน้านั้น

เมื่อเปรียบเทียบสมัยของงาน
ทั้งสองก็จะเห็นว่ารามายณะฉบับ
วาลมิกิเก่ากว่ารามจริตมานัสถึง
ประมาณ ๑,๘๐๐ ปี เพราะตุลสีทาส
เริ่มแต่งรามจริตมานัสเมื่อ พ.ศ.
๒๑๑๗ และแต่งเสร็จใน พ.ศ. ๒๑๒๐
รามายณะฉบับวาลมิกิเป็นวรรณ-
กรรมที่เกิดขึ้นหลังสมัยพระเวท
ในยุคที่ศาสนาฮินดูกำลังรุ่งเรือง
กษัตริย์กำลังเรืองอำนาจและมีบทบาท
สำคัญในสังคม จึงได้รับการ
ยกย่องอย่างสูงเสมือนเป็นเทพ
อวตารลงมาจากสรวงสวรรค์ เรื่อง
ของพระรามอาจมีความจริงทาง
ประวัติศาสตร์ แต่กวีได้นำมาแต่ง
เสริมเติมต่อให้ยิ่งใหญ่ โดยนำความ
เชื่อทางศาสนา มารองรับ และเพิ่ม
อภินิหารให้พระรามเพื่อให้สัมพันธ์
เป็นเทพเจ้า โดยถือว่าพระรามคือ
ปางหนึ่งของพระวิษณุหรือพระ
นารายณ์ ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ชาวฮินดู
นับถือมากในฐานะผู้ธำรงรักษาโลก
เพราะชาวฮินดูเชื่อกันว่า พระพรหม
เป็นผู้สร้างโลกและจักรวาล พระ
วิษณุเป็นผู้พิทักษ์โลก และพระศิวะ
เป็นผู้ทำลายล้างโลก^๒ เมื่อโลกเสื่อม
จนแก้ไขไม่ได้เพราะมนุษย์เข้าสู่
กัลป์ที่ไร้อธรรม พระศิวะหรืออิศวร

ก็จะทำลายโลก ในศาสนาฮินดูเชื่อ
ว่าโลกมนุษย์มี ๔ ยุค คือ กฤตยุค
เตรตายุค ทวาปรยุค และกัลียยุค^๓
ในกฤตยุคมนุษย์จะดีพร้อม ในยุค
ต่อ ๆ มาก็จะค่อย ๆ เสื่อมลงเป็น
ลำดับ และเสื่อมจนถึงที่สุดในกัลียยุค
ปัจจุบันเชื่อกันว่ามนุษย์อยู่ในกัลียยุค

ภาษาที่ใช้แต่ง

รามายณะฉบับวาลมิกิแต่งด้วย
ภาษาสันสกฤต ซึ่งถือเป็นภาษา
ที่มีคุณค่า เรื่องที่ศักดิ์สิทธิ์หรือมี
คุณค่าควรแก่การจดจำนิยมใช้ภาษา
สันสกฤตและแต่งเป็นร้อยกรอง
จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่มหากาพย์
รามายณะ ซึ่งเป็นทั้งวรรณกรรม
และคัมภีร์ทางศาสนาจะใช้ภาษา
สันสกฤต เนื่องจากภาษาสันสกฤต
มีกฎเกณฑ์รูปแบบที่แน่นอน ผู้รู้
สามารถอ่านเข้าใจได้ ไม่มีข้อความ
ที่กำกวมซึ่งอาจตีความได้หลายแง่
ภาษาสันสกฤตร่ำรวยคำและมีความ
ไพเราะ เหมาะแก่การแต่งร้อยกรอง
ผู้อ่านสามารถท่องจำได้ง่ายเพราะ
มีเสียงคล้องจอง

รามจริตมานัสของตุลสีทาส
แต่งเป็นภาษาอาวธีซึ่งใช้กันใน
แคว้นอาวธี (Awadh) เป็นภาษาที่
สืบเนื่องมาจากภาษาสันสกฤต
และต่อมาพัฒนามาเป็นภาษาฮินดี
ใช้หลักไวยากรณ์ง่ายกว่าสันสกฤต

^๑ R.C. Majumdar, *Ancient India* (Delhi: Motilal Banarsidas, 1974), p. 195.

^๒ A.L. Basham, *The Wonder That Was India* (New York: Grove Press, 1959), p. 310.

^๓ เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๑.

เพราะมีกฎเกณฑ์น้อยกว่า เป็นภาษาที่คนสามัญใช้พูดและเขียนในภาคเหนือของอินเดีย ในสมัยของตุลสีทาส อินเดียอยู่ใต้อำนาจของชาวมุสลิมซึ่งมาครอบครองอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียเหนือ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ผู้ปกครองมุสลิมได้นำภาษาเปอร์เซีย (Persian) และภาษาเติร์ก (Turkish) มาเป็นภาษาราชการและภาษาพูดตามลำดับ ทำให้ภาษาสันสกฤตลดความสำคัญลง ชาวอินเดียหันมานิยมใช้ภาษาถิ่นของตน เช่น ชาวอินเดียภาคเหนือจะนิยมใช้ภาษาอาวารีซึ่งเป็นภาษาอินดีท้องถิ่น ส่วนชาวมุสลิมหันมานิยมใช้ภาษาที่เกิดขึ้นใหม่ คือ ภาษาอูรดู (Urdu) ซึ่งเป็นภาษาผสมระหว่างภาษาเปอร์เซีย อหรับ เติร์ก และภาษาพื้นเมืองเดิม เช่น อินดี กวีตูลสีทาสซึ่งเป็นฮินดูเลือกใช้ภาษาที่ชาวฮินดูในภูมิภาครู้จักดี เพื่อให้เรื่องรามจรีตมานัสของเขาเป็นที่แพร่หลาย เพราะหากยึดหลักเดิมโดยแต่งเป็นภาษาสันสกฤตก็จะมีน้อยคนเข้าใจ อีกทั้งไม่สามารถแต่งได้ดีเท่าวาลมิกีด้วย

เนื้อหา

รามายณะฉบับวาลมิกี ที่ตกทอดกันมานั้น มี ๗ กัณฑ์หรือภาคซึ่งแปลว่าบทหรือภาค ได้แก่ **พาลกัณฑ์** ซึ่งเป็นคล้ายบทนำ เล่าสาเหตุที่มีการเล่าเรื่องพระราม เล่ากำเนิดแม่น้ำคงคา การกวณเกษียรสมุทร นางอหิลยาซึ่งถูกฤษีเคาตมะ

สาปให้ทุกข์ทรมานอยู่หลายพันปี จนกว่าจะได้พบและรับใช้พระราม จึงจะพ้นคำสาป เรื่องแม่โควิเศษ ชื่อ สวลา (Savala) ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างฤษีวิเศษจู่ และฤษีวิศวามิตร ฯลฯ แล้วจึงเริ่มเรื่องทำวชนก และทำวทศรท พิธิยกศร พิธิสยุมพระหว่างพระรามและนางสีดา พระรามอยู่อย่างมีความสุขกับนางสีดาจนเวลาผ่านไป ๑๒ ปี เชื่อกันว่าพาลกัณฑ์นี้แต่งเพิ่มขึ้นภายหลัง ส่วนกัณฑ์ต่อ ๆ มา ก็เริ่มเรื่องพระรามตั้งแต่ต้นจนจบ **อโยธยากัณฑ์** เป็นเรื่องตั้งแต่พระรามประสูติอภิเษกกับนางสีดา จนได้รับบัญชาจากพระราชบิดาให้ออกป่าเป็นเวลา ๑๔ ปี **อาริณยกัณฑ์** เป็นตอนที่พระราม พระลักษมณ์และนางสีดาเดินป่า จนกระทั่งนางสีดาถูกราวณะ (ทศกัณฑ์) ลักพาตัว **กิชกินนยกัณฑ์** เล่าเรื่องพระรามพบหนุมาน สุครีพ และวานรอื่น ๆ ซึ่งรวมพลเพื่อช่วยพระรามทำศึก **สุนทรกัณฑ์** เล่าเรื่องหนุมานเหาะไปลงกา พบนางสีดา เผาเมืองและกลับมาเฝ้าพระราม **ยุทธกัณฑ์** เป็นตอนที่พระรามทรงให้สร้างสะพานโดยถมหินข้ามทะเลไปยังกรุงลงกา ยกทัพไปรบชนะราวณะ สีดาลุยไฟ จนถึงพระรามเสด็จกลับไปครองอโยธยา เกิดยุคทองที่ประชาชนอยู่ดีมีสุข ไม่มีผู้ใดทำชั่วเพราะเกรงกลัว รักและเคารพพระราม ส่วน **อุตตรกัณฑ์** ซึ่งเชื่อว่าแต่งเพิ่มขึ้นภายหลังก็เล่าเรื่องกำเนิดราวณะ ความชั่วร้ายของ

ราวณะจนกระทั่งถูกสาปว่า หากขึ้นใจนางใดเศียรจะแตกเป็นเสี่ยง ๆ มีเรื่องพระรามเนรเทศสีดาตามที่ประชาชนต้องการ กำเนิดโอรสพระราม คือ พระกุสะและลวะ จนถึงนางสีดาขอกลับไปอยู่กับแม่พระธรณี พระรามอยู่อย่างเศร้าโศก จนถึงเวลาจากโลกโดยประทับในทำโยคะริมฝั่งแม่น้ำสรยูแล้วเสด็จขึ้นสวรรค์ เรื่องตามที่ปรากฏในอุตตรกัณฑ์เช่นเรื่องพระรามเนรเทศสีดาไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้อ่านและผู้ฟังนัก การที่นางสีดากลับไปอยู่กับแม่พระธรณีก็เช่นกัน ดังนั้น กวีรุ่นต่อ ๆ มามักแต่งตอนจบให้เป็นอย่างอื่น

รามจรีตมานัส ของตุลสีทาส ก็มีเนื้อหาดคล้ายกับรามายณะ มีตั้งแต่พาลกัณฑ์ถึงอุตตรกัณฑ์เช่นกัน แต่จะสอดแทรกเรื่องความภักดีเข้าไปในเนื้อหาดตลอดเวลา เพราะในสมัยตุลสีทาสนั้น ขบวนการภักดี (Bhakti Movement) กำลังแพร่หลาย นับเป็นปฏิกิริยาต่อต้านอิทธิพลอิสลามโดยใช้ภูมิปัญญาที่เกิดจากแรงศรัทธา เมื่อศาสนาอิสลามเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว ชาวฮินดูก็เน้นเรื่องความเป็นหนึ่งของพระเจ้า แม้จะเรียกกันไปหลายชื่อ หากชาวฮินดูมุ่งภักดีต่อพระรามแต่ผู้เดียว ก็สามารถบรรลุความสุขและความสำเร็จได้

ชื่อรามจรีตมานัสนี้แปลตรงตัวว่า ทะเลสาบมานัส ซึ่งเปี่ยมด้วยวีรกรรมของพระราม กัณฑ์แรกที่

เรียกว่า บันไดขั้นแรก (Sopan) คือ พาลักษณ์ ตูลสีทาสเล่าว่า ท่านได้ฟังเรื่องนี้มาจากครูซึ่งนำมาจากเรื่องที่พระศิวะเล่าให้นางปารวตีฟัง ฤษีชาชฎวาลยะเล่าให้ฤษีภรทวาชฟัง และกากกุศุณทีเล่าให้พญาครุฑฟัง มีเรื่องย่อยหลายเรื่องในกัณฑ์แรกนี้เช่นเรื่องพระศิวะกับพระนางปารวตี เรื่องพระวิษณุถูกพระนารถฤษีสาป เรื่องที่เด่นมากก็เช่นเรื่องที่พระอุมาหรือปารวตีทรงสงสัยว่าพระรามเป็นพระเป็นเจ้าจริงหรือไม่ หากพระรามคือพระวิษณุอวตาร เหตุใดเล่าพระรามจึงเที่ยวตามหานางสีดาตุงมนุษย์ที่โง่เขลา^๖ พระศิวะทรงทราบความสงสัยในจิตของพระนาง จึงตรัสอนุญาตให้พระนางเสด็จไปทดสอบความเป็นพระเจ้าของพระรามด้วยพระองค์เอง พระนางทรงนิมิตพระองค์เป็นสีดา แต่พระรามกลับคารวะนางและตรัสถามว่าเหตุใดพระนางจึงเสด็จมาองค์เดียวและพระศิวะประทับอยู่ที่ใด จากนั้นพระนางปารวตีก็ทอดพระเนตรเห็นพระราม พระลักษณ์ และนางสีดาอยู่รอบด้านและตระหนักในความเป็นพระเจ้าของพระราม หลังจากทรงสำนึกผิด พระนางปารวตีทูลขอให้พระศิวะเล่าเรื่องพระรามให้ฟัง^๗ หลังจากนั้นเรื่องพระรามก็ดำเนินไปจนจบพิธีสุมพระหว่าง

พระรามและนางสีดา แล้วทั้งสองก็เสด็จกลับอโยธยา

กัณฑ์ที่ ๒ คือ อโยธยากัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๓ อริยกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๔ กิษकिनธากัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๕ สุนทรกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๖ เรียก ลังกากัณฑ์ มีชโยทกัณฑ์ กัณฑ์ที่ ๗ เรียกว่า อุตตรกัณฑ์ มีเนื้อหาคล้ายกับรามายณะยกเว้นกัณฑ์ที่ ๗ มีเนื้อหาเพิ่มที่สำคัญคือ รามคิดา ซึ่งเป็นคำสอนของพระรามแก่ประชาชนถึงทางไปสู่ความหลุดพ้น เช่น สอนเรื่องอนิจจังว่า แม้ความสุขในสวรรค์ก็สิ้นและจบลงด้วยความเศร้าโศก คนโง่เท่านั้นที่ยึดติดกับความสุขทางโลกที่ขึ้นกับรูปรสกลิ่นเสียงสัมผัส และจบลงด้วยคำกล่าวที่ว่า “จงยินดีในการร้องและฟังคำสรรเสริญเรา (พระราม) และอุทิศตนต่อนามของเรา ปลดพันธะจากโลก ความเย่อหยิ่ง และความหลงผิด ความสุขที่น่าอภิมภิมคือความสุขของผู้ที่รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับพระเป็นเจ้า ผู้เป็นสัญลักษณ์ของความสุขสูงสุด”^๘ เนื้อหาที่ไม่มีคือ เรื่องเนรเทศนางสีดา

พระศิวะซึ่งทรงเล่าเรื่องพระรามตรัสว่า “เรื่องของพระรามนั้นเหลือคณานับและอยู่เหนือมิติต่าง ๆ แม้พระเวทและเทพีแห่งถ้อยคำ คือ ศารทาก็ไม่อาจเล่าได้หมด ...เราอาจนับหยดน้ำฝนหรือเม็ดทรายได้ แต่

วีรกรรมของพระรามแห่งรณวงศ์ไม่อาจนับได้หมดสิ้น เรื่องอันศักดิ์สิทธิ์ของพระรามนี้สามารถนำคนไปสู่ที่ประทับของพระเป็นเจ้า ผู้ใดได้ยินจะได้รับพรให้มีความภักดีไม่รู้จบต่อพระราม อุมา เราเล่าซ้ำเรื่องที่น่าชื่นชมซึ่งกากกุศุณทีเล่าให้พญาครุฑฟัง เราได้เล่าวีรกรรมของพระรามเพียงน้อยนิด จงบอกเราเถิดอุมา ว่าเจ้าต้องการให้เราเล่าอะไรอีก” พระอุมาทรงยินดีที่ได้ฟังเรื่องพระราม จึงตรัสตอบว่า “ด้วยพระกรุณาของพระองค์ผู้เป็นที่มาแห่งความกรุณาปรานี ข้าน้อยได้บรรลุเป้าหมายแห่งชีวิต และความหลงผิดได้หมดไปจากจิต ข้าน้อยได้ตระหนักในความยิ่งใหญ่ของพระรามซึ่งคือรูปธรรมของความรู้และความสุขสูงสุด”^๙ หลังจากนั้นพระอุมาก็ตรัสถามว่า เหตุใดพญาครุฑซึ่งใกล้ชิดกับพระวิษณุเพราะเป็นพาหนะของพระวิษณุ จึงต้องฟังเรื่องพระวิษณุอวตารมาเป็นพระรามจากกาซึ่งเป็นนกสามัญ พระศิวะจึงเล่าเรื่องความศรัทธาของกากกุศุณทีซึ่งเดิมก็เป็นมนุษย์แต่ถูกสาปเป็นกา และความติดข้องในมายาของพญาครุฑ ซึ่งภายหลังก็หลุดพ้นมายาเพราะได้ฟังกากกุศุณทีเล่าเรื่องพระราม

^๖ Goswami Tulasidas, *Sri Ramacharitamansa* (Gorakhpur: Gita Press, 1972), p. 65.

^๗ เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๗.

^๘ เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๕.

^๙ เรื่องเดิม, หน้า ๑๕๒-๑๕๓.

รามจริตมานัสจบลงด้วยการให้ความสำคัญกับวีรกรรมทั้งหลายของพระราม “ผู้ใดได้ฟังก็จะพ้นจากบาปแห่งกลียุคและล้างมลทินจากจิต เรื่องของพระรามดังที่กล่าวไว้ในพระเวทและโดยฤๅษี เป็นยาบำรุงชีวิตที่แก้การเกิดและตาย (นำไปสู่ความหลุดพ้น) มีบันได ๗ ขั้น (กัณฑ์)^{๑๐} ทั้งดงามซึ่งเป็นหนทางหลากหลายที่นำไปสู่ความภักดีต่อพระราม ตูลสีทาสกล่าวถึงความเขลา ๕ ประการ (๑. เชื่อสิ่งที่ไม่แท้จริงว่าแท้จริง ๒. เชื่อสิ่งที่เป็นอนิจจังว่าคงทน ๓. เชื่อสิ่งเจ็บปวดว่าให้ความสุข ๔. เชื่อสิ่งมีมลทินว่าบริสุทธิ์ ๕. เชื่อสิ่งที่ควรระวังเป็นสิ่งที่ไม่ควรแสวงหา) ที่รามจริตมานัสสามารถขจัดได้”

เมื่อเปรียบกับรามายณะของวาลมิกิ มีคำกล่าวในตอนท้ายของยุคทกัณฑ์ว่า “ผู้ใดอ่านหรือชื่นชมในเรื่องนี้ (รามายณะ) จะหลุดพ้นจากบาปและมีชีวิตยืนยาว กษัตริย์ที่ได้ยินเรื่องนี้จากปากพราหมณ์จะร่ำรวยและได้บุตรชาย พระรามคือพระวิษณุผู้เป็นนรินทร์ อทิทวะหรินและนารายณ์ ผู้ที่อ่านหรือฟังรามายณะทั้งเรื่อง พระรามจะโปรดปราน... ผู้ที่เขียนเรื่องพระรามลงเป็นลายลักษณ์อักษรจะได้ไปสู่พรหมโลก ผู้ที่ฟังจะมีทายาทและ

ทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น มีภรรยาดี มีความสุขและประสบความสำเร็จในกิจการทั้งปวง พลังของรามายณะทำให้อายุยืน สุขภาพดี หายจากโรคภัย มีชื่อเสียงมีสติ ปัญญา และความเก่งกล้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป เขาผู้นั้นจะได้มิตรดี ดังนั้น คนที่ต้องการความเจริญรุ่งเรืองจึงควรตั้งใจฟังรามายณะ”^{๑๑} ข้อความนี้ก็ดูคล้ายกับรามจริตมานัส แต่เนื่องจากอยู่ท้ายยุคทกัณฑ์ จึงมีผู้เชื่อว่าเติมรามายณะฉบับวาลมิกิจบที่ยุคทกัณฑ์ ส่วนรามจริตมานัส แต่งภายหลังจึงมีครบ ๗ กัณฑ์ เหมือนฉบับที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน แต่เรื่องจบลงตรงที่รามราชย์ (การปกครองของพระราม) อำนาจความสุขแก่ประชาชนและโลก นางสีดาให้กำเนิดแก่พระລະและกุศะ อนุชาของพระรามต่างก็มีโอรสเช่นกัน คือเรื่องจบลงด้วยความสุข

การตีความว่าพระรามคือใคร

ในรามายณะฉบับวาลมิกิ พระรามมีลักษณะเป็นมนุษย์มากที่สุด เพราะราวณะดูถูกมนุษย์ จึงมิได้ขอพรจากพระพรหมให้มนุษย์ฆ่าไม่ตาย พระวิษณุจึงต้องอวตารเป็นมนุษย์เพื่อสังหารราวณะ ถึงแม้จะมีการกล่าวว่พระรามคือพระวิษณุอวตารหลายแห่งก็ตาม ดังที่จักร-

วรรดิ ราชโคपालจรี ได้กล่าวไว้ว่า วาลมิกิให้ภาพพระรามเป็นมนุษย์ที่ยิ่งใหญ่และมีเอกลักษณ์เฉพาะมิใช่เทพอวตาร แม้ในบางบทจะกล่าวว่าพระรามเป็นเทพอวตาร แต่ในเนื้อที่นั้น พระรามมิใช่พระเจ้า แต่เป็นเจ้าชายที่มีคุณลักษณะดุจเทพเจ้า ความเชื่อเรื่องอวตารคงมีอยู่บ้าง แต่ไม่เป็นที่ชัดเจนเหมือนในหลายศตวรรษต่อมา ซึ่งทั้งกัมพัน (Kamban) กวีชาวทมิฬ และตูลสีทาสเชื่อว่า พระรามคือวิษณุอวตาร^{๑๒}

ในพาลกัณฑ์ของรามายณะ มีการกล่าวนำที่วาลมิกิถามพระนารทฤๅษีว่า “ท่านผู้ที่รอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่างโปรดบอกว่ในบรรดาวิบุรุษสมัณนี้ผู้ใดมีความเป็นเลิศในคุณสมบัติ ความรอบรู้ อำนาจ จิตใจ สัจจะ... ความงาม ความอดกลั้น ความกล้าหาญ ความเป็นกษัตริย์ที่ดี เทียบเท่าพระอินทร์ผู้เป็นเจ้าแห่งสวรรค์” และพระนารทฤๅษีก็ตอบว่า มีพระราชชาติโด่งดังทรงพระนามว่า ราม ซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าว่ จึงเกิดการเล่าเรื่องพระรามดังที่รู้จักกันในชื่อรามายณะ ซึ่งนารทฤๅษีเล่าให้ฤๅษีวาลมิกิฟัง และพระพรหมมีบัญชาให้วาลมิกิเล่าต่อเป็นร้อยกรอง

ดังนั้น พระรามในรามายณะจึงเป็นเรื่องมนุษย์ที่ดีเลิศ ต่างกับพระรามในรามจริตมานัสซึ่งเห็นว่า

^{๑๐} เรื่องเดิม, หน้า ๘๖๒.

^{๑๑} Makhana Lal Sen, tr. **The Ramayana of Valmiki** (New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers, 1978), p. 566-567.

^{๑๒} C. Rajagopalachari, **Ramayana** (Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1973), p. 15.

พระรามคือพระเป็นเจ้า ทั้งพระศิวะ และพระอุมายอมรับว่าพระรามคือพระเป็นเจ้า เรื่องพระรามที่ปรากฏในรามจริตมานัสนั้น พระศิวะเล่าแก่พระอุมา (ปารวตี, สตี) ฤๅษียาชฌวาลกยะ เล่าแก่ฤๅษีภรทวาช และกากภุคฺษุณที่เล่าแก่พญาครุฑพาหะของพระวิษณุ

เนื่องจากรามจริตมานัสได้ระบุวันที่ตุลสีทาสเริ่มแต่งว่าตรงกับวันประสูติของพระรามในเตรตายุค (ไตรตายุค) ในวันนี้ดวงดาวโคจรมาอยู่ที่เดิมเมื่อครั้งพระรามประสูตินักบุญทั้งหลายจึงเชื่อว่า ตูลสีทาสคือวาลมีกิลบชาติมาเกิด และพระรามอวตารมาเป็นรามจริตมานัส^{๑๓} ตูลสีทาส เชื่อว่ากลียุคเป็นยุคแห่งบาปทั้งมวล และบาปนี้ถูกเผาผลาญโดยรามจริตมานัสซึ่งทำให้ทั้งโลกนี้

และโลกหน้าดีขึ้น รามกथाเปรียบเสมือนมนตร์ยิ่งใหญ่ที่จะดูดพิษร้ายจากงูแห่งความปรารถนาทางโลกีย์ไม่เพียงแต่เท่านั้น รามกथाยังสามารถเปลี่ยนชะตาชีวิตเลวร้ายที่พระพรหมลิขิตไว้ด้วย^{๑๔}

บัณฑิตลลัน ประสาท วยาส ได้กล่าวเปรียบเรื่องรามจริตมานัสเป็นทำนอง ๔ ทำ ทำนองที่ ๑ คือ พระศิวะทรงแต่งรามจริตมานัสแล้วบันทึกไว้ในพระหทัย (มานัส) เมื่อได้โอกาสเหมาะจึงทรงเล่าให้พระอุมาฟัง ทำนองที่ ๒ คือ กาก ชื่อกากภุคฺษุณที่เล่าให้พญาครุฑฟัง ทำนองที่ ๓ คือ ฤๅษียาชฌวาลกยะเล่าให้ฤๅษีภรทวาชฟัง ทำนองที่ ๔ คือ โคสวามีตูลสีทาสเล่าให้คนตี นักบุญ หรือหัวใจตนเองฟัง ทำนองทั้ง ๔ นี้ นำคนลงอาบในทะเลสาบมานัส หรือมานัสโรวาร

(Mansarovar) ซึ่งก็คือรามจริตมานัสนั่นเอง ตูลสีทาสยังกล่าวเปรียบงานของท่านกับทำนอง ๔ ประเภทของแม่น้ำสรยู ซึ่งได้แก่ราชฆาตสำหรับชายทุภวรรณะ ปานฆาตสำหรับสตรี ปัญญาตีสำหรับคนทั่วไป และเคาฆาตซึ่งเป็นท่าลาดไม่มีขั้นบันได แม้สัตว์ปีกหรือแก่ชราก็สามารถลงไปดื่มกินได้ เรื่องที่พระศิวะเล่าประทานพระอุมาเปรียบเสมือนราชฆาต เรื่องที่กากภุคฺษุณที่เล่าให้พญาครุฑฟังเปรียบเสมือนปานฆาต เรื่องที่ฤๅษียาชฌวาลกยะเล่าให้ฤๅษีภรทวาชฟังเปรียบเสมือนปัญญาตีฆาตซึ่งเป็นท่าสาธารณะ ส่วนเรื่องที่ตูลสีทาสเล่าคือเคาฆาต ซึ่งมีไว้สำหรับผู้ถ่อมตนหรือผู้แสวงหาที่พึ่ง ดังที่ตูลสีทาสรจนาไว้ว่า

“ไม่มีใครยากไร้เท่าตัวข้า
แก้วแห่งรฆวงศ์ของคนจน

ไธราม่าที่พึ่งผู้ขัดสน
โปรดช่วยข้าหลุดพ้นจากบ่วงกรรม”

อาจกล่าวได้ว่าหนทางไปสู่ความหลุดพ้นมีหลายทาง แต่ทางแห่งความภักตินั้นดีที่สุดในที่นี้ ตูลสีทาสยังรจนารามจริตมานัสโดยแบ่งเป็น ๗ บท เรียกว่าบันได ๗ ชั้น ชั้นที่ ๑ คือ พาลกัณฑ์ ชั้นที่ ๒ อโยธยากัณฑ์ ชั้นที่ ๓ คือ อารัณยกัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งหมายถึงการก้าวลงไปสู่ความยิ่งใหญ่อันลึกลับของ

พระรามด้วยการใช้ดาแห่งธรรมซึ่งทำให้จิตรับรู้ได้ง่ายและเกิดความรักและความเข้าใจในพระเป็นเจ้า

สรุปข้อเหมือนและข้อแตกต่าง

รามายณะของวาลมีกิลและรามจริตมานัสของตูลสีทาสแต่งขึ้นในสมัยที่ต่างกัน รามายณะเก่าแก่มาก ส่วนรามจริตมานัสเริ่มแต่งเมื่อ พ.ศ.

๒๑๑๗ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ นี้เอง รามายณะแต่งเป็นร้อยกรองภาษาสันสกฤต ส่วนรามจริตมานัสแต่งเป็นร้อยกรองภาษาอวธีหรือภาษาอินดีท้องถิ่น ในด้านเนื้อหานั้นคล้ายกันในเนื้อหาหลัก แต่พระรามมีลักษณะเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นเลิศในรามายณะขณะที่พระรามคือพระเป็นเจ้าในรามจริตมานัส รามา-

^{๑๓} Lallan Prasad Vyas, *Concise Ram Katha* (Delhi: B.R. Publishing Corporation, 2002), p. 16.

^{๑๔} เรื่องเดิม, หน้า ๕-๖.

ขณะเป็นคัมภีร์สมฤติที่ศักดิ์สิทธิ์
รองจากคัมภีร์พระเวท ส่วนรามจรีต-
มานัสเป็นคัมภีร์สอนความภักดีต่อ
พระรามในฐานะพระเป็นเจ้า ตอน
ท้ายเรื่องรามายณะในอุตรกัณฑ์มี
เรื่องเนรเทศนางสีดาและสีดาลือ
ไปอยู่กับแม่พระธรณี ยังความโศก
เศร้าให้แก่พระราม และจบด้วยการ
สวรรคตของพระราม ส่วนรามจรีต-
มานัสจบลงด้วยความสุขในยุคทอง
ของพระรามซึ่งประชาชนมีความ
เจริญรุ่งเรืองและประพุดติชอบด้วย
ความรักพระราม

การที่เรื่องพระราม ๒ เรื่องนี้
มีความแตกต่างกันก็เพราะแต่งขึ้น
ต่างสมัยในบริบทที่ต่างกัน ราม-
จรีตมานัสแต่งขึ้นท่ามกลางกระแส
ขบวนการภักดีซึ่งเกิดขึ้นเพื่อต่อ
ต้านการครอบงำของอิสลาม จึงเน้น
เรื่องการภักดีต่อพระเป็นเจ้าองค์
เดียวในพระนามของพระราม อัน
เป็นเรื่องที่มีมาเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์
เพื่อโน้มนำให้ชาวฮินดูยึดมั่นใน
ศาสนาดั้งเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์
ของฮินดู และขณะเดียวกันก็มี
กำลังใจที่จะกระทำความดีและต่อสู้
เพื่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม ทฤษฎี

อวตารได้รับการนำมาใช้อย่างได้ผล
โดยถือว่าตุลสีทาสกก็คือวาลมีกี
ผู้กลับชาติมาเกิด ส่วนรามจรีตมานัส
ก็คือพระราม ผู้อ่านและฟังรามจรีต-
มานัสนับว่าเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงพระเป็น
เจ้า ย่อมพ้นภัยและประสบความสุข
ในสมัยใหม่ที่ชาวฮินดูเฝ้ายอก
ไปตั้งถิ่นฐานในทุกมุมโลก เมื่อ
ต้องการเครื่องจรรโลงใจก็นำราม-
จรีตมานัสมาอ่าน หรือฟังผู้รู้เล่าเป็น
ภาษาฮินดีซึ่งเป็นภาษาทางการ
ภาษาหนึ่งที่นิยมใช้กันทางภาค
เหนือของอินเดีย การแสดงรามลีลา
ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงเรื่องพระราม
ก็นิยมนำเรื่องรามจรีตมานัสมาแสดง
ทั้งในอินเดียและต่างประเทศ ทำให้
รามจรีตมานัสมีความสำคัญไม่แพ้
รามายณะฉบับวาลมีกี

ในรามราชย์ “มนุษย์รักกันและ
กัน ทุกคนกระทำตามหน้าที่ของตน
ปฏิบัติตามกฎในพระเวท ชรรมะ
(ซึ่งมี ๔ หลัก คือ สัจจะ ความบริสุทธิ์
ทั้งภายนอกและภายในใจ ความ
เมตตา ความกรุณา) ครองทั่วทั้งโลก
ไม่มีใครนี้ฝืนที่จะทำบาป ชายหญิง
ล้วนภักดีต่อพระรามและทุกคนมี
คุณสมบัติพร้อมที่จะหลุดพ้น ไม่มี

ใครตายก่อนวัยอันควรหรือทุกข์
ทรมานด้วยเหตุอันใด ทุกคนงดงาม
และแข็งแรง ไม่มีใครยากไร้ ถูก
ทำร้าย หรือเศร้าโศก ไม่มีใครโศก
เขลาหรือปราศจากคุณลักษณะ
คนทุกคนดี ใจบุญ และประพุดติชอบ
ทุกคนฉลาดและมีคุณสมบัติดีพร้อม
ทั้งชายและหญิง ทุกคนมองเห็นคุณ
ความดีของผู้อื่น มีความเป็นปราชญ์
และฉลาดเฉลียว ทุกคนสำนึกบุญ
คุณของผู้อื่นที่ให้ความช่วยเหลือ
และทำประโยชน์แก่ตน และไม่มีใคร
คดโกง”^{๑๕} นับเป็นยุคทองในอุดมคติ
โดยแท้.

บรรณานุกรม

- Basham, AL. **The Wonder That Was India.**
New york: Grove Press, 1959.
Majumdar, RC. **Ancient India.** Delhi: Mo-
tilal Banarsidas, 1974.
Rajagopalachari, C. **Ramayana.** Bombay:
Bharatiya Vidya Bhavan, 1973.
Sen, Makhan Lal. (tr.) **The Ramayana of
Valmiki.** New Delhi: Munshiram
Manoharlal Publishers, 1978.
Tulasidas, Goswami. **Sri Ramacharitanasa.**
Gorakhpur: Gita Press, 1972.
Vyas, Lallan Prasad. **Concise Ram Katha.**
Delhi: B.R. Publishing Corporation,
2002.

^{๑๕} Tulasidas, อ้างแล้ว, หน้า ๓๓๐.

Abstract **Comparative Study between the Ramayana of Valmiki and Ramcharitmanas of Tulsidas
Srisurang Poolthupya**

Fellow of the Academy of Arts, The Royal Institute, Thailand

Rama's heroic deeds might have been told in the oral tradition before it was written down. Rama may be a historical person but his story now appears in the form of epic literature. He is extolled as a god, an Avatara of Lord Vishnu who came to destroy the evil demon Ravana. Two most important literary works that tell of Rama's deeds are the Ramayana of Valmiki written down around 500 B.C. and Ramcharitmanas written in the 16th Century. The Ramayana is written in Sanskrit whereas Ramcharitmanas is in Hindi dialect. The main story is the same but the details are different. The Ramayana ends with Sita in exile and her final abode in Patala with Mother Earth. The Ramcharitmanas on the other hand ends with the prosperity and happiness permeating Rama's reign. Rama is the ideal man in the Ramayana while he is stressed as the Avatara of Vishnu in Ramcharitmanas. The main differences occur because the two epics were written in different periods of history. Fearing the threats of Islam, the Bhakti movement encouraged Hindus to take refuge in Rama as God. The Ramcharitmanas becomes the spiritual guide for Hindus up to the present day.

Key words: the Ramayana, Ramcharitmanas